

УДК 327.7"196/197"

Коваль В. І.

РИМСЬКИЙ КЛУБ І ДОСЛІДЖЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

У статті розглядаються глобальні проблеми, які привернули увагу вчених в 60-70-і рр. ХХ ст., коли був створений Римський клуб. Розглянуто запропоновані клубом підходи до їх вирішення. Досліджено характерні риси і особливості докладів та проєктів Римського клубу у прогнозуванні майбутнього.

Ключові слова: Римський клуб, глобальні проблеми, футурологія.

Постановка проблеми. Світ змінюється. Нові технології, й інновації загалом, змінюють наше життя, наші переконання і цінності. Нові глобальні проблеми набули гострої фази й назріла необхідність комплексного підходу до їх вирішення.

Уникнути змін неможливо, але можна постаратися зробити їх змінами на краще. Вивчаючи майбутнє, ми можемо краще підготуватися до нього, приймаючи правильні рішення сьогодні і усвідомлюючи їх наслідки у майбутньому.

У ХІХ і ХХ століттях функції прогнозування взяли на себе футурологи, запропонувавши безліч проєктів перебудови суспільства. Але майже всі вони залишилися не реалізованими. Причини невдачі футурології полягали в упередженому ставленні до якогось кращого майбутнього та ігноруванні реальності і інших, більш ймовірних тенденцій.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Приступаючи до розгляду означеного питання, зауважимо, що

глобальні проблеми привернули увагу вчених в 60–70-і рр. ХХ ст., коли був створений Римський клуб – неформальна організація вчених, які вперше застосували метод математичного моделювання до дослідження соціально-екологічних процесів. Доповіді Римського клубу, які представляли собою різноманітні сценарії світового розвитку, поклали початок футурології і глобалістики.

Римський клуб та його доповіді футурологічної спрямованості постійно перебувають у центрі уваги як зарубіжних, так і вітчизняних фахівців.

Історію створення та аналіз досліджень глобальних проблем організацією розглядали в своїх працях Д. М. Гвишиани [2], В. А. Лось [4], Ю. В. Олейников [8], О. Н. Чумаков, Д. Е. Калюжна [13].

Мета статті полягає у визначенні ролі Римського клубу в дослідженні глобальних проблем світу та їх можливе вирішення.

Виклад основного матеріалу. Проблеми стрімкого зростання населення, брак ресурсів і забруднення навколишнього середовища привели до необхідності аналізу перспектив і можливостей подальшого розвитку сучасної цивілізації. Своє вираження аналізу цих перспектив отримали в діяльності представники Римського клубу.

Римський клуб – це авторитетний, шанований міжнародний аналітичний центр, здатний протистояти основним викликам ХХІ ст.

Стурбовані тим, що уряди національних держав виявилися нездатні вирішити протиріччя глобального масштабу, члени Римського клубу зробили спробу організувати пошук рішень і оптимальних моделей майбутнього, використовуючи новітні розробки моделювання складних систем і залучаючи для цього провідних вчених і фахівців. Глобальне охоплення, довгострокова

перспектива і сукупність взаємопов'язаних проблем стали «трьома китами» підходу, якому дали назву «problematique» [3].

Засновник та перший президент Римського клубу Ауреліо Печчеї переймався питанням перспективи розвитку людства на планеті Земля, які виходять за межі його життя, за межі можливого життя його дітей. Яка доля чекає людей. Які моделі розвитку реалізує людство на планеті. Куди вони ведуть. Які позитиви і негативи в моделях розвитку, які ми реалізуємо. Які корективи слід внести в наші підходи до життя на Землі для того, щоб це людське життя і людська цивілізація продовжувалася нескінченно довго і на якомусь етапі саме не знищило себе.

Члени Римського клубу абсолютно переконані, що долі всіх нас залежать в кінцевому рахунку від того, як буде вирішуватися проблематика всього світу в цілому, причому в набагато більшому обсязі, ніж від вирішення інших більш вузьких, хоча й не менш важливих і невідкладних проблем.

Діяльність Римського клубу включає в себе широкий спектр конкретно-наукових розробок, що послужили поштовхом до виникнення такого нового напрямку наукових досліджень, як глобальне моделювання, глобальні проблеми, філософські міркування про буття людини в сучасному світі, цінності життя і перспективи розвитку людства. Роботи в сфері глобального моделювання, побудова перших комп'ютерних моделей світу, критика негативних тенденцій західної цивілізації, розвінчання технократичного міфу про економічне зростання як найбільш ефективний засіб вирішення всіх проблем, пошук шляхів гуманізації людини і світу, засудження гонки озброєнь, заклик до світової громадськості об'єднати зусилля, припинити міжнаціональні чвари, зберегти навколишнє середовище, підвищити добробут людей і поліпшити якість життя – все це становить позитивні

сторони діяльності Римського клубу, котрі залучили до себе увагу прогресивних вчених, політиків, державних діячів [7].

Римський клуб організовує великомасштабні дослідження, дебати, конференції, лекції, зустрічі та заходи з широкого кола питань, але в основному в соціально-економічній галузі.

Конференції дозволяють налагодити плідні міжособистісні контакти з лідерами та активістами з різних регіонів, сприяють кращому розумінню специфіки проблем регіонів, сприйняття ними глобальних викликів і обраного шляху глобального самовизначення. Члени Римського клубу беруть активну участь в різноманітних робочих групах, в міжнародних симпозіумах. Важливою частиною роботи Виконавчого комітету Клубу є регулярні консультації з особами, які приймають рішення в міжнародних організаціях, урядах, бізнес-співтоваристві і інститутах громадянського суспільства. На думку німецького вченого Е. Гертнера, «Римський клуб завоював велику симпатію серед багатьох критично налаштованих вчених і публіцистів завдяки тому, що він називає своїми іменами ті речі, систематична недооцінка і приховування яких в західному післявоєнному світі були результатом страху зруйнувати образ «процвітаючого суспільства» і «постіндустріального суспільства» майбутнього» [18].

Одним з головних своїх завдань Римський клуб вважає залучення уваги світової громадськості до глобальних проблем за допомогою своїх доповідей. Він організовує групи фахівців для підготовки відповідних програм. Отримавши готову доповідь, Клуб розглядає і затверджує її, як правило, в ході щорічної конференції, нерідко в присутності широкої публіки – представників громадськості, науки, політичних діячів, преси, – а потім займається поширенням результатів дослідження, публікуючи доповіді і

проводячи їх обговорення в різних аудиторіях і країнах світу [7].

Предметом аналізу є загальнопланетарні проблеми, пов'язані з екологією і демографією, енергетикою і сировинною базою; реалії і перспективи світового економічного розвитку; взаємини між «Північчю» і «Півднем»; роль електроніки в сучасному світі; новий статус освіти в динамічно змінюючій цивілізації і багато іншого. При цьому Римський клуб виявився, мабуть, єдиним науковим центром, що акцентує увагу не на одній загальнолюдській проблемі, а на їх сукупності і прагнуть виявити взаємозалежності окремих елементів світової системи [4, с. 856].

Найважливішими документами, які публікує Римський клуб, є «Звіти Римському клубу». Звіти Римського клубу допомагають особам, що приймають рішення, та громадськості краще зрозуміти основні глобальні проблеми. Вони часто роблять конкретні політичні пропозиції та прагнуть виховати більше почуття громадянської відповідальності.

Клуб також публікує короткі, орієнтовані на політику, документи та брошури, такі як Кліматичні та Планетарні надзвичайні плани. Вони містять конкретні пропозиції щодо політики та спрямовані на ширшу аудиторію осіб, що приймають рішення, бізнес, громадянське суспільство та широку громадськість. Їх метою є просування конкретного бачення та залучення політичної та народної підтримки дій, що містяться в ньому.

За 50 років своєї діяльності Римський клуб підготував близько 50 доповідей з широкого кола питань в контексті світової проблематики та майбутнього людства, більшість з яких отримала серйозний резонанс.

Римський клуб ділить глобальні проблеми на проблеми в системі «суспільство – природа» та проблеми в системі «індивід – суспільство».

Які ж факти наводилися в доповідях Римському клубу і які робилися висновки? Чому вони справили таке враження? Розглянемо докладніше кожен з глобальних проблем.

Основна проблема бачиться у зміні клімату, яка відбувається навіть швидше, ніж очікувалося ще 10 років тому. Зміна клімату призводить до остаточного руйнування біосфери і середовища проживання людини і це ми бачимо відображається в звітах про глобальні ризики Даоського форуму, де вперше за історію форуму 3 з 5 головних ризиків пов'язані зі змінами клімату. Це екстремальні погодні явища і водні катастрофи, а також саботаж в реалізації політики з протидії зміні клімату. І Даоський форум, і Римський клуб констатує не готовність світових еліт розвинених країн взятися за зміну ситуації. Наприклад, США в минулому році вийшла з Паризької конвенції і таким чином дуже сильно підірвавши план по зниженню викидів парникових газів. Нерозвинені країни не можуть собі багато в чому дозволити ці заходи, так як їх економіка зараз знаходиться на ранніх етапах розвитку, які в основному пов'язані зі шкідливим виробництвом.

Крім гранично високого забруднення атмосфери та гідросфери людству ще загрожує теплова смерть в результаті так званого парникового ефекту. Є й інші екологічні загрози: стоншування і руйнування озонового шару, що захищає людину від жорсткої радіації, зникнення багатьох видів флори і фауни, радіаційні випромінювання, забруднення харчових продуктів нітратами і отрутохімікатами. Та хіба мало глобальних загроз. Можна було вгадувати їх нескінченно.

Згодом в доповідях Римського клубу крім екологічної були ідентифіковані інші глобальні проблеми. Такі, як енергетична і продовольча. Римський клуб намагався і намагається переконати все людство в тому, що рішення енергетичних і

продовольчих проблем – дефіцит енергоресурсів та продуктів харчування – не тільки неефективно, але навіть неможливо в рамках окремих держав.

Головний висновок доповіді «Межі зростання» (1972) говорить нам про те, що збереження сучасних тенденцій розвитку призведе людство до стану екологічного колапсу [14].

Автори цієї доповіді використали найпотужніші на той час комп'ютери для математичного аналізу процесів розвитку людства на найближчі сто років за допомогою моделювання та системного аналізу. Це моделювання показало шокуючі тоді для ООН, для багатьох урядів прогнози. Це зростання всіх фізичних вимірів і параметрів розвитку людства, зростання виробництва товарів і послуг, тобто економічної діяльності.

Суть концепції «нульового зростання» в тому, що міжнародні експерти підказують країні, що їй робити, а що не виробляти; що будувати, а що не будувати; що добувати, а що не добувати, з урахуванням інтересів всього людства. Тобто національні держави повинні добровільно поступитися своїм суверенітетом заради людства.

У доповіді «Людство на роздоріжжі» (1974) висунута концепція так званого «органічного зростання» (замінила концепцію «нульового зростання»), яка передбачала облік диференційованого розвитку різних регіонів світу. На думку авторів, це повинно забезпечити збалансований розвиток глобальної екосистеми.

Слід нагадати і концепцію «сталого розвитку». Концепція клубу «Сталий розвиток» віддзеркалює ідею довгострокової підтримки, балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь. Саме таке спільне бачення визначило формування цієї організації. Організації, члени якого дійшли розуміння, що людство

перейшло, умовно кажучи, від моделі порожнього світу до моделі повного світу.

Порожній світ, якщо спрощено – світ із багатим ресурсом і ще не відомими територіями. Світ, у котрому масштаб діяльності людей і людської цивілізації у фізичному вимірі був значний менший, аніж фізичні показники нашого середовища проживання, яким є планета Земля. Сьогоднішнє суспільство фактично досягло меж фізичних можливостей – наш світ уже заповнений. І тому ресурси слід використовувати по-іншому.

Ідею порожнього і повного світу висунув за два роки до створення Римського клубу видатний американський економіст, соціолог, інтелектуал, філософ Кеннет Боулдінг. Він – один із засновників і самої теорії системного підходу. У своїй книжці «Економіка переходу до космічного корабля Земля» він зробив цікаве порівняння. Казав, що існує економіка ковбоїв у прерії і економіка космонавта на космічному кораблі. Ковбой прерії може не дбати про обмеженість ресурсу. Не дбати про переробку власних відходів, не думати про ресурси, які потрібні для його стада чи про розміри плантацій. Це модель, коли всі ті ресурси, які споживаються, і можливість викидати відходи – не обмежені.

І зовсім інша ситуація, коли космонавти перебувають на кораблі. Їм потрібен повний замкнений цикл усього. Все самим вирощувати, самим переробляти всі відходи, які на цьому кораблі – для того, щоб використовувати їх надалі.

Фактично дві такі крайні моделі. У цьому розумінні ми можемо говорити, що ми вже наблизилися до економіки космічного корабля, яким є Земля. Тож ми повинні замислюватися про всі фізичні обмеження, які маємо на планеті.

Західна цивілізація реалізувала той шлях науково-технічного розвитку, за яким потяглося переважна більшість сучасних народів і країн. Але технічна цивілізація, заснована на промисловому виробництві,

призводить до хижацького використання і виснаження всіх природних можливостей планети. Поки велика частка витрат падає на розвинені багаті країни, але з урахуванням прагнення всіх держав до підвищення життєвого рівня свого населення ці витрати будуть все більш і більш збільшуватися. Їх непомірне зростання обмежений ресурсами планети [6, с. 208].

Більше третини лісів, що покривали Землю, вже знищені. «Обласна» планети – одна з головних причин порушення екологічної рівноваги. Деревина дає не тільки необхідну енергію для приготування їжі та опалення, а й поглинають двоокис вуглецю, 200 млрд. т. якого ми щорічно викидаємо в атмосферу. Зупинити знищення лісів аж ніяк не просто. Вирубка лісів безпосередньо пов'язана з енергетичними потребами зростаючого населення Землі (понад 2 млрд. людей все ще використовують дрова для опалення та приготування їжі). Нагальною потребою є зміщення акценту на поновлювані або надлишкові джерела енергії. Погіршення стану навколишнього середовища погіршує становище бідної частини населення світу, відбуваються масові міграції.

Серед проявів екологічної катастрофи дослідники називають також дефіцит прісної води, ризик порушення озонового шару, забруднення Світового океану, деградацію ґрунту, окислення природних середовищ. Існують три основних джерела забруднення атмосфери: промисловість, побутові котельні і транспорт. Парниковий ефект призводить до підвищення температури в атмосфері і до підвищення рівня Світового океану, а понад 2 млрд. людей живуть не далі 60 км від узбережжя. За останні півстоліття було зруйновано 11% родючої поверхні Землі, що більше, ніж загальна площа Індії та Китаю [6, с. 207].

До сих пір всі зусилля з охорони навколишнього середовища робляться в

рамках загальноприйнятої парадигми про неправильне ведення господарства і можливості технологічного вирішення виникаючих проблем. Часто виходять із припущення, ніби деформація навколишнього середовища є якийсь поступовий процес, в той час як можуть спостерігатися обвальні процеси руйнування. В останні десятиліття на екологізацію виробництва були витрачені величезні кошти, але глобальні зміни тривають, і темпи їх наростають [6, с. 208].

У вересні 2019 року Римський клуб запустив План надзвичайних ситуацій на планеті в кулуарах Саміту ООН з питань клімату в Нью-Йорку. План, який був розроблений у партнерстві з Потсдамським інститутом досліджень впливу на клімат (ПІК), передбачає набір ключових політичних важелів для вирішення наскрізних проблем, пов'язаних зі зміною клімату, втратою біорізноманіття, здоров'я та добробуту людей. У ній викладено бачення трансформації та регенерації, дорожньої карти для урядів, щоб запустити план на десятиліття, в якому шлях розвитку нашої планети буде спрямований на такий, що є вигідним для всіх живих видів, не залишаючи нікого позаду. Його кадрування є простим, але переконливим, каталітичним втручанням, покликаним стимулювати екстрені дії на найвищих рівнях прийняття рішень. Це новий внесок у надзвичайні дебати, який визнає нерозривний взаємозв'язок трьох викликів, згаданих вище, та забезпечує новий підхід до загальноприйнятих політичних дій. Конкретно, він поєднує в собі зосередження на захисті та відновленні наших глобальних здатків із впровадженням низки економічних та соціальних перетворень, щоб гарантувати довгострокове здоров'я та добробут людей та планети. У поєднанні з іншим, допоміжним заходом у Нью-Йорку в Nature4Climate Hub, запуск дозволив внести План надзвичайних ситуацій у міжнародні дискусії щодо клімату,

біорізноманіття та сталого розвитку, надавши Римському клубу безпрецедентні точки входу на найвищих рівнях прийняття рішень.

20 серпня 2020 року Римський клуб запустив План надзвичайних ситуацій на планеті 2.0, який включає уявлення про глобальну пандемію та обґрунтовує, що ми однозначно знаходимося у розпалі надзвичайної ситуації на планеті. COVID-19 виявив наші вразливі місця та підкріпив аргументацію до екстрених дій [16].

У нещодавньому відкритому листі до глобальних лідерів Римський клуб із 250 партнерами та іншими світовими установами започаткував Планетарне надзвичайне партнерство. Цей документ підтвердив реальність того, що світ стикається з надзвичайною ситуацією на планеті, і що зараз, як ніколи, нові способи мислення, управління та дії вимагають реагування на руйнівні наслідки, які глобальна пандемія COVID-19 розкриває в глобальній економіці, на фінансовому ринку та у повсякденних реаліях здатності людей створювати засоби до існування та сподівання на майбутнє. Як стверджують багато аналітиків, ця пандемія виявила наші вразливі місця. Зокрема, було виявлено соціальну, екологічну та економічну несправедливість, яка переслідує наше суспільство. Зараз ми визнаємо притаманну крихкість наших високотехнологічних та глобалізованих суспільств таким чином, що було б немислимо у світі до Covid-19 [19].

Як ахіллесовою п'яти сучасних глобальних проблем члени Римського клубу розглядають феномен людини: саме невирішеність "людської проблематики" може поставити під загрозу виживання світової системи. З одного боку, концептуальні побудови, представлені у відповідних доповідях, виходять з реальності фізичних меж біосфери, що є природним обмежувачем задоволення все зростаючих потреб людини; з іншого боку, справжні межі зростання визначаються не

стільки як про-просторово-матеріальні, скільки як вихід на рівень «вищих людських якостей» – процес, який не має ніяких, як здається, принципів обмежень.

З виникненням глобальної демографічної проблеми згадали ім'я Мальгуса, який ще 200 років тому заявив, що можливості Землі ростуть в арифметичній прогресії, а чисельність людства – в геометричній, тому війни необхідні і рятівні, хоча й звучить це не досить гуманно [6, с. 206].

У 70-х рр. ХХ ст. в доповідях Римському клубу демографічна проблема бачилася в неконтрольованому зростанні народонаселення. Демографічне зростання було викликане тим, що в колишніх колоніальних і залежних країнах в післявоєнний період проводилися заходи щодо поліпшення охорони здоров'я, такі як вакцинація населення, боротьба з епідеміями, хворобами і голодом. В результаті різко скоротилася смертність населення при збереженні високої народжуваності. Особливу небезпеку представляв розрив між прискореним зростанням населення і недостатніми темпами зростання промисловості.

Друга проблема, яку бачить Римський клуб, збільшення нерівності на планеті. Всім стало очевидно, що зростання ВВП в розвинених країнах і взагалі всесвітня гонка за зростанням ВВП не приносить добробуту окремим громадянам, більш того вона підвищує рівень нерівності, як між країнами, так і в рамках окремих країн, зокрема західних країн. Підвищення нерівності руйнує середній клас – основу демократичних режимів в західному світі, а також підвищує чутливість людей до популізму, що в свою чергу призводить до політичної турбулентності, нестабільності і ризиків.

Останнім часом знизилася почуття страху і відчуття приреченості. Проводяться ядерні випробування.

Випробовується нові види зброї. Щорічно уряди країн світу витрачають близько 1000 млрд дол. на озброєння й військові цілі і лише незначну частку цієї суми – на потреби охорони здоров'я, освіти та соціальної сфери. Використання зброї масового знищення може бути спровоковано наростаючою економічною нерівністю. Економічний дисбаланс у розвитку планети і злидні її жителів здатні привести до загострення конфліктів і спровокувати застосування зброї масового знищення, що призведе до глобальної екологічної катастрофи.

Деякі дослідники вважають, що майбутня інформаційна цивілізація повинна стати і екологічною. Основні умови порятунку і переходу до нової альтернативної цивілізації припускають відновлення паливно-енергетичного і мінерально-сировинного балансу, глобального демографічного балансу, відновлення екології планети, загального і повного роззброєння і гуманності як системи цінностей. Альтернативна цивілізація – це цивілізація низькоенергетичному, високостійка, екологічно чиста, повністю демілітаризована і справді людська.

Висновки. Підсумовуючи, можемо надати авторське визначення Римському клубу – це міжнародна неурядова організація людей, які поділяють спільну турботу про майбутнє людства і прагнуть змінити ситуацію на краще. Вони зібралися для того, щоб задати одне питання: Куди рухається світ?

Основними методами роботи Римського клубу є: публікація дослідних доповідей, звітів і коментарів; організація засідань і симпозіумів; контакти з особами, які приймають рішення в державному і приватному секторі. Широку популярність Римський клуб отримав завдяки виконаним за його замовленням дослідженням (доповідям) в області глобалістики, яких на даний час налічується п'ять десятків.

Сьогодні Клуб продовжує залишатися в авангарді складних глобальних проблем. Вони продовжують кидати виклик усталеним парадигмам і виступати за політику, яка може практично вирішити багато надзвичайних ситуацій, з якими сьогодні стикається суспільство і планета.

Доповіді, підготовлені за останні п'ятдесят років під егідою Римського клубу, змусили задуматися про реальність небезпечних наслідків "неконтрольованого зростання" населення, переглянути традиційні стереотипи розвитку, почати пошуки шляхів подолання виникаючих глобальних суперечностей.

Більшість сучасних проблем прийняло глобальний характер, вони стали повсюдними, мають взаємопов'язаний і тривожний для всіх людей характер, а можливості їх вирішення пов'язані зі загальнопланетарними діями.

Ґрунтуючись на ретельному науковому аналізі, Римський клуб пропонує цілісні пропозиції щодо вирішення цих величезних взаємопов'язаних проблем. Практичні рекомендації враховуються при прогнозуванні соціально-економічного розвитку країн, галузей промисловості, корпорацій і фірм. Але навіть найвитонченіші математичні методи дають лише імовірнісні результати. Будь-які висновки, у тому числі математичні, близькі до реальності лише тоді, коли при розрахунках враховані всі впливаючі на хід історії чинники, їх реальна значимість і її зміни. В оцінці значущості факторів і її мінливості регулярно помиляються. Враховувати всі чинники, які можуть впливати на історичні події, також ще не навчилися. І не навчаться, оскільки їх нескінченна кількість. Враховується лише доступне розумінню і те, що здається важливим. Тому похибки неминучі.

Труднощі, з якими зіткнулося в даний час людство, не можуть бути легко і просто подолані технологічними засобами.

Ситуація залишається однією і тією ж, чого б ми не торкнулися, будь то зростання народонаселення, урбанізація, знищення лісів, брак продуктів чи забруднення навколишнього середовища. Людству слід не тільки шукати нові шляхи і способи, які б привели природу в згоду з нами, але і шукати шляхи зміни наших стимулів і цінностей. Проблема меж людського зросту і людського розвитку, на думку А. Печчеї, є по суті своєю проблемою головним чином культурної, оскільки виникає колосальний розрив між матеріальними можливостями людини і його культурою. Є безліч альтернатив, нових способів життя, виробництва і споживання.

Список використаної літератури :

1. Амнуэль П., Шкурко Ю. 10 методов научного пророчества. *Вокруг света*. 2007. URL: <https://www.vokrugsveta.ru/telegraph/theory/233/> (дата звернення 11.04.2021)
2. Гвишиани Д. М. Римский клуб. История создания, избранные доклады и выступления, официальные материалы. URSS. 1997. – 388 с.
3. Капица С. Очерк теории роста человечества: Демографическая революция и информационное общество. URSS. 2014. 128 с.
4. Лось В. А. Кассандра XX века. *Вестник Российской Академии наук*. 1994. №9. С. 870–876.
5. Мазаник М. Н., Белоковьяльский М. С. Футурология. Центр гуманитарных технологий. 2021. URL: <https://gtmarket.ru/concepts/7317> (дата звернення 11.04.2021)
6. Медведев Д. А. Футурология. 2005. URL: <http://transhumanism-russia.ru/content/view/39/126/> (дата звернення 11.04.2021)
7. Римський клуб. URL: <https://amp.media-inform.com/91707/1/rimskiy-klub.html> (дата звернення 11.04.2021)
8. Олейников Ю. В., Борзова Т. В. Римский клуб и исследование глобальных проблем. В *Философия. Краткий курс*. М.: РИПОЛ классик, 2016. С. 209–219. URL: <https://www.bookvoed.ru/files/3515/18/08/12.pdf> (дата звернення 11.04.2021)
9. Розниченко С. Непредсказуемость в футурологии. Агентство политических новостей (АПН). 24. мая 2017. URL: <https://www.apn.ru/index.phpnewsid=36342> (дата звернення 11.04.2021)
10. Сайт Римського клубу. URL: <https://www.clubofrome.org1> (дата звернення 11.04.2021)
11. Українська асоціація Римського клубу. Офіційний веб-сайт. URL: <http://clubofrome.org.ua> (дата звернення 11.04.2021)
12. Ульрих фон Вайцекер Э., Вийкман А. Come On! Капитализм, близорукость, население и разрушение планеты. М.: Саммит-книга, 2019. 276 с.
13. Чумаков А. Н. Калюжная Д. Е. Римский клуб. *ГлобалистикаRU*. 2018. URL: <https://www.globalistika.ru/rimskij-klub> (дата звернення 11.04.2021)
14. Donella H. Meadows, Dennis L. Meadows, Jørgen Randers, William W. Behrens III *The Limits to Growth*. 1972. URL: <https://www.clubofrome.org/publication/the-limits-to-growth/> (дата звернення 11.04.2021)
15. Pestel E. Beyond the Limits. A Report of Club of Rom. *The Club of Rom*. 1989. URL: <https://www.clubofrome.org/publication/beyond-the-limits-1989/> (дата звернення 11.04.2021)
16. The Planetary Emergency Plan [Eds. by S. Dixson-Declève, O. Gaffney, J. Rockström, A. Wijkman. A Report of Club of Rom. *The Club of Rom*. 2019. URL: <https://clubofrome.org/wp-content/uploads/2-v2.pdf> (дата звернення 11.04.2021)
17. Scott S. A Report of Club of Rom. 2018. – URL: <https://np4sd.org/nominees/club-of-rome/> (дата звернення 11.04.2021)
18. Gartner E. On the «Second Phase» of the Work of the Club of Rome. *Scientific World*. – 1976. №4. С. 20–47.
19. Towards New Narratives of Hope for Fostering Transformative African Futures

2020. URL: https://www.clubofrome.org/wp-ENCI_NewNarratives_Dec2020_A4-v1-1.pdf (дата звернення 11.04.2021)

Koval V. I. – Student of the Faculty of International Relations, Political Science and Sociology of the Odessa I. I. Mechnikov National University

THE CLUB OF ROME AND THE STUDY OF GLOBAL PROBLEMS

This article examines the global problems that have committed the attention of scientists in the 60-70s of the XX century, when the Club of Rome was created. The Club's suggested approaches to their solution are examined. The article examines the characteristics and peculiarities of the Club of Rome reports and projects in forecasting the future.

Key words: *Club of Rome, global problems, futurology.*

*Рекомендовано до друку
– д. політ. н., професором Попковим В. В.*

Стаття надійшла 20.04.2021